

Krzysztof Piróg*

BADANIE JAKOŚCI ŻYCIA W MIEŚCIE DOŚWIADCZENIA I POSTULATY BADAWCZE

Abstrakt. Celem artykułu jest postawienie wyprowadzonych na podstawie zdobytych doświadczeń badawczych postulatów dotyczących projektowania i realizacji socjologicznych studiów miejskich związanych z tematyką jakości życia. Prezentowane postulaty odnoszą się do konceptualizacji i operacjonalizacji problematyki badawczej, opracowania i standaryzacji narzędzia badawczego, zapewnienia zasobów do prowadzenia badań w sposób cykliczny, zapewnienia reprezentatywnych metod doboru próby, a także zaangażowania głównych interesariuszy w proces badawczy i informowania ich o wynikach. Przedstawiono także spodziewane rezultaty i efekty podejmowania badań nad jakością życia w mieście.

Słowa kluczowe: jakość życia, styl życia, warunki życia, socjologia miasta, diagnoza społeczna.

1. Inspiracje i doświadczenia badawcze

Celem niniejszego artykułu jest postawienie postulatów dotyczących prowadzenia socjologicznych studiów miejskich związanych z tematyką jakości życia. Punkt wyjścia do wyprowadzenia tych postulatów stanowią doświadczenia badawcze zdobyte podczas realizacji dwóch edycji projektu badawczego pn. „Rzeszowska diagnoza społeczna” realizowanego w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Wyniki badania zrealizowanego w 2015 roku omówiono w monografii naukowej (Kotarski i in. 2016). Wydanie monografii zawierającej omówienie wyników badania zrealizowanego w 2017 roku jest planowane na drugą połowę roku 2018.

Główną techniką zastosowaną w ramach obu edycji „Rzeszowskiej diagnozy społecznej” był wywiad standaryzowany z kwestionariuszem wypełnianym przez ankietera w wersji papierowej PAPI (ang. *Paper-and-Pencil-Interviewing*) (Lavrakas 2008: 573–574). W obu badaniach populację stanowili dorośli

---

* Dr, Zakład Socjologii Miasta i Zbiorowości Terytorialnych, Instytut Socjologii, Wydział Socjologiczno-Historyczny, Uniwersytet Rzeszowski, Al. Rejtana 16C, 35-959 Rzeszów, e-mail: kpirog@ur.edu.pl

mieszkańcy zameldowani w Rzeszowie na stałe lub czasowo. W badaniu zrealizowanym w 2017 roku na podstawie wcześniejszych doświadczeń zdecydowano się na ograniczenie górnej granicy wieku badanych do 75 lat.

W obu edycjach „Rzeszowskiej diagnozy społecznej” jako operat posłużyła baza ewidencji mieszkańców udostępniona przez Urząd Miasta Rzeszowa. Zastosowano losowy systematyczny dobór próby z ukrytym podziałem na warstwy (Babbie 2003: 23), dzięki czemu (uwzględniając zakres danych znajdujących się w operacie) możliwe było kontrolowanie struktury próby względem struktury populacji w podziale na płeć, osiedle zamieszkania oraz wiek. Odpowiednie uporządkowanie operatu umożliwiło taki dobór prób rezerwowych, że w przypadku braku możliwości przeprowadzenia wywiadu z osobą wylosowaną do próby podstawowej taka osoba była zastępowana osobą z próby rezerwowej o takiej samej płci, zamieszkałą na tym samym osiedlu oraz będącą w podobnym wieku. To z kolei pozwoliło na kontrolowanie struktury próby względem struktury populacji niezależnie od problemu odmów udziału w badaniu pojawiających się ze strony potencjalnych respondentów. Oczywiście nie da się w pełni wykluczyć, że osoby odmawiające udziału w badaniu już przez sam fakt odmowy uczestnictwa różnią się od osób zgadzających się na udział w badaniu, ponieważ może to w części przypadków świadczyć o różnicach w postawach pomiędzy tymi kategoriami osób, przejawiających się w takich kwestiach jak otwartość czy zaufanie. Problem odmów nie jest jednak specyficzny dla „Rzeszowskiej diagnozy społecznej”, lecz można go uznać za uniwersalny problem związany z prowadzeniem badań opinii (Domański 1999; Grzeszkiewicz-Radulska 2001). Z drugiej strony nie wszystkie przypadki braku możliwości zrealizowania wywiadu wiążą się z odmową, lecz mogą wynikać także np. z braku możliwości zastania potencjalnego respondenta lub z braku dysponowania przez niego czasem, więc zastosowanie ukrytego podziału na warstwy na potrzeby wyznaczenia prób rezerwowych można uznać za bardzo dobre rozwiązanie w kontekście dążenia do zachowania reprezentatywności próby badawczej.

W badaniu z 2015 roku liczebność próby została określona na poziomie 800 osób, natomiast w badaniu z roku 2017 przebadano 618 osób. Głównym powodem określenia takich a nie innych liczebności były względy techniczne, tzn. możliwości zrealizowania określonej liczby wywiadów, biorąc pod uwagę liczbę studentów socjologii uczestniczących w zajęciach z przedmiotu „Przygotowanie i realizacja projektu badawczego”. Dążono przy tym, by przy założeniu reprezentatywności zrealizowanej próby badawczej błąd oszacowania nie przekroczył 4% przy założeniu 95% poziomu ufności. Na poziomie ogólnym osiągnięte liczebności można uznać za pozwalające na określenie natężenia obserwowanych zjawisk. Pojawiają się jednak trudności i ograniczenia w zakresie możliwości przeprowadzenia analiz krzyżowych w celu identyfikacji istotnych statystycznie ewentualnych różnicowań w obrębie wyróżnianych kategorii zmiennych niezależnych.

Decyzja o podjęciu realizacji projektu pn. „Rzeszowska diagnoza społeczna” była podyktowana potrzebami różnego rodzaju. W pierwszej kolejności członkowie zespołu badawczego odczuwali potrzebę poznawczą ze względu na brak realizacji badań na poziomie lokalnym, które mogłyby dostarczać rzetelnych i dokładnych informacji na temat opinii mieszkańców Rzeszowa na wybrane tematy. W ramach badań ogólnopolskich, takich jak Diagnoza Społeczna, nie jest możliwe zapewnienie odpowiednio licznych prób na poziomie lokalnym, mimo że na poziomie ogólnopolskim Diagnoza Społeczna była realizowana na bardzo dużych próbach. W 2015 roku przebadano 11 740 gospodarstw domowych liczących 35 279 członków oraz przeprowadzono wywiady z 24 324 członkami tych gospodarstw posiadającymi 16 lub więcej lat (Czapiński, Panek 2015: 26). Chociaż zauważyć należy, że w odniesieniu do największych miast zrealizowane próby przekraczały 200 przebadanych gospodarstw domowych, w przypadku Krakowa przebadano nawet 321 gospodarstw domowych, a w Warszawie – 678, to jednak na terenie Rzeszowa przebadano zaledwie 38 gospodarstw domowych (Czapiński, Panek 2015: 31), przez co osiągnięto zbyt małe liczebności uniemożliwiające uzyskanie istotnych statystycznie wyników. Z kolei dane Banku Danych Lokalnych GUS, chociaż dostarczają wielu interesujących informacji dotyczących warunków życia, to w kontekście badań nad jakością życia mogą być wykorzystane jedynie w ograniczonym stopniu, bardziej jako tło niż oś analiz. Druga kategoria potrzeb była związana z poczuciem misji, mającej na celu wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego poprzez dostarczanie władzom miasta informacji na temat opinii mieszkańców na wybrane tematy, co powinno być pomocne w kontekście dostosowania polityki rozwoju miasta do potrzeb mieszkańców. Trzecia kategoria potrzeb była związana z dydaktyką prowadzoną na kierunku studiów Socjologia. Podejmując działania mające na celu podniesienie jakości i skuteczności kształcenia uznano, że skuteczność stosowanych rozwiązań dydaktycznych w zakresie przedmiotu „Projekt badawczy”, nie była satysfakcjonująca. Studenci co prawda uczyli się tworzyć projekty badawcze, jednak w ograniczonym stopniu mieli możliwość nabywania umiejętności realizacji badań terenowych. Realizacja „Rzeszowskiej diagnozy społecznej” stanowiła odpowiedź na wszystkie wyróżnione powyżej kategorie potrzeb. Wyniki przeprowadzonych badań prezentowano podczas konferencji prasowych, które spotkały się z dużym zainteresowaniem ze strony lokalnych mediów. Zakresy tematyczne prowadzonych badań konsultowano z przedstawicielami władz miasta, a zebrane wyniki cieszyły się dużym zainteresowaniem, czego przykładem były zaproszenia członków zespołu badawczego w celu prezentacji wyników podczas sesji Rady Miasta. Przedstawiciele władz miasta deklarowali wykorzystanie zebranego materiału w procesie zarządzania miastem, co można uznać za krok ku wdrażaniu tzw. polityki opartej na dowodach (ang. *evidence based policy*) (Pawson 2006). Studenci natomiast poznali specyfikę badań terenowych, realizując je zgodnie ze standardami stosowanymi w ośrodkach badawczych, nabywając zarazem umiejętności

przydatne w pracy badacza społecznego, ale także np. w zawodach, w których istotną rolę odgrywa skuteczne komunikowanie się.

Od strony poznawczej inspirację do podjęcia „Rzeszowskiej diagnozy społecznej” stanowiły wspomniane powyżej ogólnopolskie badania pn. *Diagnoza Społeczna*, realizowane od 2000 roku pod kierunkiem Przemysława Czapińskiego, a poprzedzone projektem badawczym z roku 1998 pn. „Związek między obiektywnymi i subiektywnymi wskaźnikami jakości życia w okresie transformacji systemowej” (Czapiński 1998; Czapiński, Panek 2001; 2004; 2006; 2011; 2013; 2015; Czapiński i in. 2007; 2009), ale także badania zrealizowane na poziomie lokalnym, takie jak „Wrocławska diagnoza społeczna” (Kłopot i in. 2010; Błaszczuk i in. 2010; Sutryk 2010) czy badania jakości życia w Poznaniu (Wydział Promocji Miasta UMP 2013). Kluczową jednak rolę odegrały wcześniejsze doświadczenia badawcze Krzysztofa Malickiego oraz Huberta Kotarskiego, będących członkami zespołu badawczego w ramach „Rzeszowskiej diagnozy społecznej”, którzy zrealizowali w 2009 roku podobne badania zwieńczone publikacją (Kotarski, Malicki 2013). Prowadzenie socjologicznych studiów miejskich wpisuje się zarazem w tradycję badawczą Rzeszowskiego Ośrodka Socjologicznego zapoczątkowaną przez Mariana Malikowskiego (Malikowski 1984; 1989; 2007; 2010; Jadam, Malikowski 1979). Zauważenia wymaga fakt, że tematyka pokrewna do „Rzeszowskiej diagnozy społecznej” jest podejmowana również w licznych opracowaniach przedstawicieli innych ośrodków akademickich (m.in.: Bierwiaczonek i in. 2017; Starosta 2012; Michalska-Żyła 2010; Rokicka 2013; Sadowski 2006; Cichocki 1999; Gawlikowska-Hueckel i in. 2000; Kościółek 2004; Czekaj 2002a; 2002b; Czekaj i in. 2006; 2009). Warto także zwrócić uwagę na badania jakości życia prowadzone w ramach Programu Zdrowia Psychicznego realizowanego przez Światową Organizację Zdrowia, w których nacisk kładziony jest przede wszystkim na kwestie związane z samoocena stanu zdrowia oraz poczuciem dobrostanu (WHO 1998).

Chociaż zakres tematyki badawczej związanej z socjologią miasta można uznać za bardzo szeroki i różnorodny oraz tematyka ta może być podejmowana z różnych perspektyw teoretycznych, z zastosowaniem różnych metod i technik badawczych i wykorzystaniem różnych źródeł danych, to za ważny element socjologicznych studiów miejskich należy uznać badania opinii prowadzone wśród mieszkańców miast z wykorzystaniem technik badań sondażowych. Tematem przewodnim, dobrze nadającym się do prowadzenia tego typu badań zarówno ze względu na doniosłość poznawczą, jak i praktyczną, jest jakość życia.

Początki usystematyzowanych badań nad jakością życia sięgają lat 60. i 70. XX wieku i były związane z takimi kategoriami, jak: styl życia, poczucie dobrostanu, zadowolenie z warunków życia oraz możliwości zaspokajania potrzeb życiowych (Trzebiatowski 2011: 27). Jedną z pierwszych polskich publikacji poświęconych jakości życia w mieście była praca pod red. Andrzeja Sicińskiego *Style życia w miastach polskich (u progu kryzysu)* (Siciński 1988), a za

podstawowe w zakresie tematyki jakości życia można uznać prowadzone cyklicznie wspomniane wyżej ogólnopolskie badania w ramach Diagnozy Społecznej. Chociaż kolejne edycje Diagnozy Społecznej pozwalają na dogłębne zbadanie kwestii jakości życia, to nie umniejsza to zasadności zaprojektowania i realizacji badań z odniesieniem do specyfiki życia w mieście.

Zagadnienie jakości życia jest wielowymiarowe, co jest kwestią oczywistą, biorąc pod uwagę złożoność ludzkiej egzystencji. Kategorię jakości można uznać za nadbudowę analityczną, jako kryterium, dzięki któremu możliwe jest dokonywanie ocen i porównań. Podkreślenia jednak wymaga, że jakości życia nie można utożsamiać z wartością życia. Innymi słowy, chociaż wyższy poziom życia oznacza lepsze życie, a poziom niższy – życie gorsze, to niezależnie od dokonywanych zabiegów operacjonalizacji nie jest uprawnione wyciąganie wniosku, że wyższy poziom jakości życia oznacza życie bardziej wartościowe, a niższy poziom jakości życia oznacza życie mniej wartościowe. Kwestia wartości życia ma bardziej wymiar etyczny i jest związana przede wszystkim z kategorią godności ludzkiego życia, natomiast kwestia jakości ma bardziej wymiar polityczny, związany z działaniami na rzecz zapewnienia takich warunków, by jakość życia była jak najwyższa.

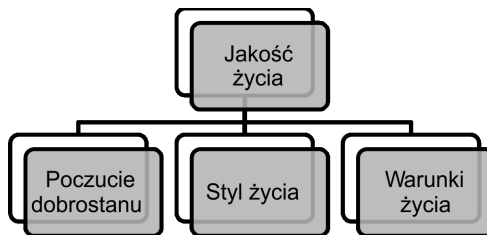
Prowadząc analizę literatury przedmiotu na potrzeby „Rzeszowskiej diagnozy społecznej”, dostrzeżono, że chociaż realizowane są liczne badania poświęcone szeroko rozumianej tematyce jakości życia (w tym jakości życia w mieście), to jeden z głównych problemów stanowi stosowanie różnych podejść i narzędzi badawczych, co utrudnia czy wręcz uniemożliwia wykorzystanie w celach porównawczych (zarówno w ujęciu synchronicznym, jak i diachronicznym) bogatego materiału empirycznego zbieranego przez różne ośrodki naukowe. Możliwość dokonywania porównań, zarówno pomiędzy różnymi ośrodkami miejskimi, jak i w kontekście zmian zachodzących w czasie, stanowiłaby niewątpliwy walor tego typu badań. Dopiero porównanie na tle innych miast pozwala na określenie, czy uzyskane wyniki dotyczące jakości życia można interpretować jako satysfakcjonujące lub nie. Z kolei możliwość uchwycenia zmian w czasie pozwala na dostrzeżenie, czy jakość życia w mieście ulega poprawie, pogorszeniu czy pozostaje na podobnym poziomie. Dokonywanie porównań w dalszej perspektywie może pozwolić na identyfikację czynników przyczyniających się do podnoszenia lub obniżania jakości życia w mieście.

W odpowiedzi na przedstawione potrzeby, w niniejszym tekście zarysowano kilka postulatów dotyczących możliwości prowadzenia ujednoczonych badań nad jakością życia w mieście. Podkreślenia wymaga, że warunkiem powodzenia tego przedsięwzięcia jest wypracowanie w sposób dialogiczny wspólnych rozwiązań. Dlatego niniejszy artykuł nie stanowi próby zaproponowania gotowych rozwiązań, lecz służy jedynie jako impuls do zaangażowania we współpracę przedstawicieli różnych ośrodków akademickich w celu wypracowania ujednoczonej metodyki badań nad jakością życia w mieście.

2. Postulat I. Konceptualizacja i operacjonalizacja kategorii „jakość życia”

Wieloaspektowość zagadnienia jakości życia może być postrzegana jako atut, ponieważ stwarza to możliwość podejmowania związanych z tym zagadnieniem różnorodnych projektów badawczych, zarazem jednak powoduje trudności na etapie konceptualizacji oraz operacjonalizacji problematyki badawczej. Dlatego w przypadku podjęcia współpracy przez przedstawicieli różnych ośrodków akademickich w zakresie badań nad jakością życia w mieście, jednym z pierwszych etapów powinno być wykonanie konceptualizacji oraz operacjonalizacji.

Wydaje się, że na potrzeby operacjonalizacji dobrym rozwiązaniem jest wykorzystanie jako komponentów jakości życia pojęć, które zdaniem Trzebiatowskiego z jakością życia są pokrewne, tj.: styl życia, poczucie dobrostanu, zadowolenie z warunków życia oraz możliwości zaspokajania potrzeb życiowych (Trzebiatowski 2011: 27). Wykorzystując te pojęcia, można zaproponować roboczą definicję jakości życia w mieście jako poczucie dobrostanu wynikające z zaspokojenia potrzeb życiowych związane z określonym stylem życia oraz warunkami życia w mieście.

Rycina 1. Główne komponenty jakości życia

Źródło: opracowanie własne

Warunki życia odnoszą się do jakości ekosystemu (środowiska mieszkalnego), w jakim funkcjonują mieszkańcy miasta. Można zatem założyć, że jakość ekosystemu wpływa na jakość życia, tzn. im lepsze są warunki życia, tym lepsza jest jego jakość. Rozważając dylematy badawcze w odniesieniu do analiz ekosystemu, czyli analiz warunków życia, zasadne jest dokonanie rozróżnienia na mikro-ekosystem, mezo-ekosystem i makro-ekosystem. Nawiązując do podziału przedstawionego przez J. Turowskiego, zakładamy, że mikro-ekosystem (mikro-środowisko mieszkalne) obejmuje „mieszkanie, dom, otoczenie przydomowe”. Mezo-ekosystem (szersze środowisko mieszkalne) obejmuje „zespół mieszkalny, osiedle, dzielnicę”. Natomiast makro-ekosystem (makrośrodowisko mieszkalne) obejmuje „drogi, kanały komunikacji i transportu, urzędnictwo i ośrodki ogólnomiejskie, miasto” (Turowski 1979: 40).

Badania kwestionariuszowe wśród mieszkańców nadają się przede wszystkim do określenia warunków życia w ramach mikro-ekosystemu. Przykładowo w ramach Diagnozy Społecznej 2015 warunki życia w obrębie gospodarstwa domowego badano za pomocą takich wskaźników, jak: liczba osób w gospodarstwie domowym, posiadanie przez domowników telefonu komórkowego z uwzględnieniem telefonu z ekranem dotykowym, możliwości zaspokajania potrzeb żywnościowych, posiadanie oszczędności, posiadanie określonych dóbr lub korzystanie z określonych usług, takich jak: pralka automatyczna, zmywarka do naczyń, telewizor LCD lub plazmowy, płatna telewizja satelitarna, płatna telewizja kablowa, kino domowe, dom letniskowy, komputer stacjonarny, komputer przenośny, tablet (lub iPad), samochód osobowy, elektroniczny czytnik książek, dostęp do Internetu w domu, telefon stacjonarny, łódź motorowa lub żaglowa, działka rekreacyjna, własne mieszkanie, własny dom, metraż zajmowanego mieszkania, wyposażenie zajmowanego mieszkania w: instalację wodociągową, kanalizacyjną, gazową, ustęp splukiwany bieżącą wodą, dostęp do bieżącej ciepłej i zimnej wody, sposób ogrzewania mieszkania, zaleganie z opłatami (za czynsz, mieszkanie, kredyt), korzystanie z pomocy społecznej, osiągnięte dochody (Czapiński, Panek 2015: 462–499).

W odniesieniu do makro-ekosystemu mieszkalnego warunki życia wiążą się przede wszystkim z dostępem do różnego rodzaju infrastruktury, ale także do różnego rodzaju dóbr i usług. Na tym poziomie analiz najbardziej użyteczne wydają się dane pochodzące ze statystyk publicznych. Przykładowo zasoby Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego w odniesieniu do poziomu miast na prawach powiatu dostarczają m.in. takich informacji związanych z warunkami życia w mieście, jak: mieszkania oddane do użytkowania, odsetek budynków mieszkalnych podłączonych do infrastruktury technicznej, długość sieci kanalizacyjnej w relacji do sieci wodociągowej, energia elektryczna w gospodarstwach domowych, kanalizacja, odsetek ludności korzystającej z instalacji, sieć gazowa, wodociągi, zużycie wody, energii elektrycznej oraz gazu w gospodarstwach domowych, budynki mieszkalne, budynki niezamieszkałe (pustostany), odsetek mieszkań wyposażonych w instalacje, sklepy, liczba osób przypadająca na 1 placówkę biblioteczną, księgozbiory biblioteczne na 1000 ludności, działalność centrów, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic, działalność instytucji muzycznych, teatrów, działalność wystawiennicza, kina, muzea, imprezy masowe, gęstość zaludnienia, struktura demograficzna, apteki, liczba lekarzy, liczba pielęgniarek i położnych, hospicja, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, szpitale, żłobki, statystyka dotycząca przestępstw, bezrobocie, pracujący na 1000 ludności, wypadki przy pracy, tereny zieleni, długość dróg publicznych, długość buspasów, długość ścieżek rowerowych, liczba parkingów w systemie „Parkuj i Jedź”, przedszkola i punkty przedszkolne (GUS 2017a). W stosunku do danych pochodzących z Banku Danych Lokalnych uzupełnienie mogą stanowić dane zbierane w ramach programu „Urban Audit”, którego jednym z najważniejszych atutów jest pozyskiwanie w wystandaryzowany sposób

danych dotyczących ponad 900 miast (w tym 68 miast polskich) w Unii Europejskiej i kilku krajach spoza UE (Rosińska-Bukowska, Klima 2015: 128), przy czym zdecydowana większość danych pozyskiwanych w ramach programu „Urban Audit” znajduje się także w Banku Danych Lokalnych (GUS 2017b). Słabą stroną tego programu jest to, że najbardziej aktualne dostępne dane odnoszą się do roku 2011. Za źródło interesujących informacji na temat warunków życia w mieście można uznać także dane zamieszczane na portalu mojapolis.pl. Oprócz niektórych danych spośród przywołanych powyżej szczególnie interesujące wydają się dane dotyczące struktury wydatków ponoszonych przez samorządy (Moja Polis 2017).

Oprócz wskazanych powyżej danych użyteczne mogą być także dane zbierane przez Wojewódzkie Dyrekcje Ochrony Środowiska, np. dotyczące problematyki czystości powietrza, oraz inne instytucje, ze szczególnym uwzględnieniem urzędów miejskich. Na potrzeby oceny warunków życia w mieście użyteczne są również analizy przestrzeni miejskiej, w tym z wykorzystaniem metody socjologii wizualnej.

Wydaje się, że największych trudności przysparza prowadzenie badań warunków życia na poziomie mezo-ekosystemu mieszkalnego, ponieważ dane statystyki publicznej nie są prowadzone do takiego poziomu szczegółowości, z kolei prowadzenie badań kwestionariuszowych wiązałoby się z generowaniem bardzo wysokich kosztów związanych z zapewnieniem odpowiedniej dokładności wyników w odniesieniu do poszczególnych osiedli. Najbardziej efektywne wydają się zatem analizy przestrzeni osiedli miejskich oraz nawiązywanie współpracy z urzędami miejskimi (w szczególności z komórkami odpowiedzialnymi za planowanie przestrzenne) w celu pozyskiwania do analizy danych zbieranych przez te podmioty.

Kluczową kwestią jest odróżnianie warunków życia od oceny warunków życia. Chociaż badania kwestionariuszowe prowadzone wśród mieszkańców nie nadają się do określenia warunków życia w mieście, to są one bardzo użyteczne w kontekście dokonania oceny tych warunków, co z kolei jest kluczową kwestią w kontekście badania jakości życia. Innymi słowy, można postawić tezę, że jakość życia nie jest zależna jedynie od mierzonych w sposób zobiektywizowany warunków życia, ale także od tego, czy te warunki są oceniane przez mieszkańców jako zadowalające czy nie. W ramach badania sondażowego punktem odniesienia do opracowania narzędzia badawczego może być zatem ocena warunków życia, na temat których gromadzone są dane w statystykach publicznych. Ponadto przedmiotem oceny można uczynić takie kwestie, jak: ogólne zadowolenie lub niezadowolenie z zamieszkiwania w danym mieście oraz powody tego zadowolenia czy niezadowolenia, ocenę zmian zachodzących w mieście w określonej perspektywie czasowej (np. ostatnich 5 lat), ocenę systemu transportu publicznego, doświadczenie lub bycie świadkiem przestępstw, ocenę czystości powietrza, ocenę czystości wody pitnej, ocenę funkcjonowania urzędu miasta, ocenę estetyki miasta, czystości, ilości terenów zielonych, jakości ulic i chodników, oferty

kulturalnej (Kotarski i in. 2016), dostępu do lekarza rodzinnego, dostępu do lekarza specjalisty, ocenę liczby galerii handlowych, sklepów, dostępność miejsc parkingowych w centrum miasta, możliwości znalezienia dobrej pracy, jakość oferty gastronomicznej, łatwość przemieszczania się po mieście pieszo, rowerem, samochodem, ocenę dostępności przestrzeni miejskiej dla osób niepełnosprawnych (Piróg 2016: 70–78).

Jakość życia jest jednak zależna nie tylko od ekosystemu, w jakim funkcjonują mieszkańcy, ale także od ich codziennych zachowań i wyznawanych wartości składających się na określony styl życia. Dla przykładu, na jakość życia mogą zatem wpływać m.in.: uczęszczanie do kina, teatru, opery, operetki, filharmonii, na koncerty, uczęszczanie do restauracji, kawiarni, pubu, kupowanie i czytanie książek oraz prasy, liczba posiadanych książek, oglądanie telewizji, wyjeżdżanie na wczasy, wypoczynek, urlop, głosowanie w wyborach samorządowych, wyznawane wartości, uczestnictwo w nabożeństwach lub innych spotkaniach o charakterze religijnym, palenie papierosów, nadużywanie alkoholu, zażywanie narkotyków lub dopalaczy, aktywność na rzecz społeczności lokalnej, członkostwo w organizacjach, masa ciała (w porównaniu do wzrostu), korzystanie z komputera oraz cele korzystania z komputera, częstość korzystania z Internetu oraz cele korzystania z Internetu, uprawianie sportu/podejmowanie aktywności fizycznej, sposób odżywiania się, podejmowanie kształcenia/podnoszenie kwalifikacji, utrzymywanie kontaktów towarzyskich (Czapiński, Panek 2015: 462–499).

Poczucie dobrostanu można z kolei wiązać z poczuciem możliwości zaspokojenia swoich potrzeb życiowych ze względu na np.: samoocenę stanu zdrowia, odczuwanie dolegliwości fizycznych, przechodzone choroby, poczucie zmęczenia, poczucie zadowolenia z życia lub wybranych jego aspektów, poczucie szczęścia, poziom samoakceptacji, poczucie uznania społecznego, samoocenę sytuacji materialnej oraz poczucie stabilizacji finansowej, zadowolenie z pożycia intymnego, poczucie bezpieczeństwa, zaufanie, zadowolenie z pracy, zadowolenie ze swojego wyglądu (Czapiński, Panek 2015: 462–499; WHO 1998).

Wydaje się, że jedynie komplementarne połączenie analizy warunków życia, stylu życia oraz poczucia dobrostanu pozwala na całościowe ujęcie zagadnienia jakości życia. Przedstawione powyżej przykłady wskaźników wpisujących się w poszczególne komponenty jakości życia stosowanych w wybranych dotychczasowych badaniach zostały przywołane jedynie w sposób hasłowy. Przedstawionej powyżej listy wskaźników z pewnością nie można uznać za zamkniętą. Jest ona użyteczna jedynie w celach poglądowych. Pozwala na dostrzeżenie bardzo szerokiego zakresu oraz różnorodności podejmowanej tematyki. Ukazuje to zarazem, że jednym z największych wyzwań na etapie operacjonalizacji jest opracowanie jak najbardziej efektywnego narzędzia, czyli pozwalającego pozyskać informacje najtrafniej odzwierciedlające jakość życia w mieście. Innymi słowy, chociaż na etapie konceptualizacji oraz operacjonalizacji za prawdopodobną można uznać zasadność wypracowania dodatkowych wskaźników oprócz wyżej

wymienionych, to ważniejszą, a zarazem trudniejszą pracą do wykonania wydaje się przeprowadzenie procesu redukcji liczby stosowanych wskaźników.

Zauważenia wymaga, że poszczególne obszary badawcze, które można nazwać zarazem komponentami jakości życia, zostały wyróżnione jedynie w sposób analityczny i wzajemnie przenikają się. Przykładowo, nieposiadanie telewizora może nie być konsekwencją braku środków finansowych na zakup, lecz wynikać z przyjętego stylu życia, co dostrzegają autorzy *Diagnozy Społecznej 2015*, pytając o powody ewentualnego braku telewizora (Czapiński, Panek 2015: 472).

Określając procedurę badawczą w odniesieniu do fazy konceptualizacji oraz operacjonalizacji, zasadne jest przeprowadzenie szeregu paneli ekspertów zarówno z udziałem przedstawicieli różnych ośrodków akademickich, jak i na poziomie lokalnym, odnoszącym się do poszczególnych miast. W przypadku paneli ekspertów z udziałem przedstawicieli różnych ośrodków jako alternatywę dla spotkań osobistych warto rozważyć możliwość prowadzenia ich na zasadzie telekonferencji czy dyskusji prowadzonej w sposób pisemny na podobnych zasadach do zamkniętej grupy dyskusyjnej czy forum internetowego z ograniczonym dostępem. Z kolei do udziału w panelach na poziomie lokalnym warto zapraszać przedstawicieli władz miast, a także innych środowisk odpowiedzialnych za różne aspekty warunków życia w mieście oraz organizacji pozarządowych czy ruchów społecznych działających na rzecz podnoszenia jakości życia w mieście.

3. Postulat II. Wypracowanie wystandaryzowanego narzędzia badawczego

W przypadku nawiązania współpracy w zakresie prowadzenia badań jakości życia w mieście przez przedstawicieli różnych ośrodków akademickich zasadne jest wypracowanie wystandaryzowanego narzędzia badawczego zawierającego elementy wspólne, dzięki czemu możliwe byłoby dokonywanie analiz porównawczych pomiędzy poszczególnymi miastami. Stosowanie różnych narzędzi w badaniach odnoszących się do różnych miast utrudnia czy wręcz uniemożliwia wykonywanie analiz porównawczych. Z kolei brak możliwości uchwycenia perspektywy porównawczej może stanowić bardzo dużą trudność w dokonaniu realistycznej oceny poziomu jakości życia w danym mieście. Oprócz elementów wspólnych zasadne jest jednak zawieranie w narzędziach badawczych elementów odrębnych, z uwzględnieniem specyfiki miast lub potrzeb badawczych, ponieważ stosowanie wyłącznie wspólnych narzędzi mogłoby doprowadzić do utraty z pola widzenia zagadnień ważnych w kontekście rozwoju danego miasta.

Na etapie projektowania i standaryzacji warto rozważyć opracowanie kwestionariusza z zastosowaniem tzw. itemów, czyli stwierdzeń, krótkich zdań, tj. pozyskiwania opinii od respondentów na podobnych zasadach do formatu zaproponowanego przez Likerta (Babbie 2003: 192). Zadaniem respondentów byłoby

ustosunkowanie się do tych zdań na zasadzie zgadzania się z nimi lub niezgadzania bądź określenia, w jakim stopniu zdania te pasują lub nie pasują do sytuacji respondentów, z wykorzystaniem kafeterii składającej się z pięciu alternatyw (dwóch negatywnych, jednej neutralnej oraz dwóch pozytywnych). Mocną stroną takiego rozwiązania jest stosowanie tej samej kafeterii do wielu różnych itemów, dzięki czemu w łatwy sposób możliwe jest tworzenie indeksów oraz tworzenie typologii, czy to za pomocą eksploracyjnej czy confirmacyjnej analizy czynnikowej (Bedyńska, Cypryańska 2013: 246), lub modelowania statystycznego z wykorzystaniem założeń IRT (ang. *Item Response Theory*) (Baker 2001). Zastosowanie takiej samej kafeterii jest również bardzo użyteczne w kontekście przeprowadzenia procesu standaryzacji skali dzięki możliwości zastosowania analizy rzetelności skali (Bedyńska, Cypryańska 2013: 275–280). Atutem opracowania kwestionariusza z wykorzystaniem stwierdzeń jest także możliwość ograniczenia bądź nawet całkowitego wyeliminowania reguł przejścia, które stanowią istotne źródło błędów popełnianych przez ankierów w przypadku stosowania techniki PAPI. Słabą stroną stosowania w narzędziu badawczym dużej liczby następujących po sobie stwierdzeń jest monotoność udzielania odpowiedzi, przez co wywiad może stawać się dla respondenta nużący, co negatywnie wpływa na koncentrację oraz jakość pozyskiwanych informacji, wyrażanych przez respondenta opinii. Dlatego wskazane jest przeplatanie bloków pytań ze stwierdzeniami z zastosowaniem innego rodzaju kafeterii.

Bardzo ważnym elementem przygotowania narzędzia badawczego jest wykonanie pilotażu. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń badawczych (Malicki, Piróg 2016) można stwierdzić, że dobrze sprawdzającym się rozwiązaniem, mającym na celu zapewnienie trafności narzędzia badawczego, jest prowadzenie pilotażu w sposób jakościowy z wykorzystaniem tzw. protokołów retrospektywnych z elementami „głośnego myślenia” (ang. *thinking-aloud protocol*) (Jaaskelainen 2013: 371–372; Someren i in. 1994) według paradygmatu CASM (ang. *Cognitive Aspects of Survey Methodology*) (Willis 2008: 103–106). Prowadzenie pilotażu polega na pogłębionej analizie przez respondenta swoich odpowiedzi na pytania zadawane przez moderatora. Rolą moderatora jest dopytywanie, w jaki sposób respondent doszedł do odpowiedzi, której udzielił, jak rozumie zadane pytanie oraz poszczególne odpowiedzi znajdujące się w kafeterii, a także dlaczego wybrał taką a nie inną odpowiedź. Zastosowanie takiej procedury przeprowadzenia pilotażu pozwala na ocenę stopnia zrozumienia przez respondenta zadawanych pytań i kafeterii odpowiedzi oraz weryfikację poprawności skonstruowania kafeterii jako rozłącznej i wyczerpującej. Dobór respondentów do tak prowadzonego pilotażu powinien być prowadzony podobnie jak dobór respondentów do badań jakościowych (np. indywidualnych wywiadów pogłębionych), tj. w celu zapewnienia jak największej różnorodności badanych, z dążeniem do osiągnięcia tzw. nasycenia. W przypadku pilotażu jakościowego wspomniane nasycenie jest osiągnięte w sposób sekwencyjny, tzn. w przypadku

wychycenia błędów w kwestionariuszu po przeprowadzonym wywiadzie powinna nastąpić korekta kwestionariusza w celu wyeliminowania stwierdzonych błędów i dalsze testowanie kolejnych wersji narzędzia wśród respondentów aż do osiągnięcia stanu braku wychwytywania dalszych błędów.

Kolejnym etapem standaryzacji powinno być przeprowadzenie pilotażu ilościowego. Pilotaż ilościowy powinien być prowadzony w warunkach zbliżonych do badania właściwego, dzięki czemu możliwe jest m.in. określenie przeciętnego czasu realizacji wywiadu oraz wychycenie ewentualnych błędów natury technicznej (w zależności od zastosowanej techniki badawczej). Pilotaż ilościowy może być także zastosowany w celu określenia rzetelności narzędzia badawczego oraz ewentualnej redukcji liczby zadawanych pytań w przypadku stwierdzenia, że różne pytania mierzą to samo (np. za pomocą analizy rzetelności skali), jednak w takim przypadku konieczne byłoby przeprowadzenie badania pilotażowego na relatywnie dużej próbie badawczej. Biorąc jednak pod uwagę możliwość osiągnięcia wysokiej jakości danych w ramach tak rozumianego pilotażu ilościowego, jako pilotaż dla badań późniejszych mogą służyć badania zrealizowane wcześniej (np. w ramach wcześniejszych edycji lub w innych miastach).

4. Postulat III. Zapewnienie zasobów do prowadzenia badań w sposób cykliczny

W badaniach nad jakością życia w mieście ważne jest uchwycenie nie tylko perspektywy synchronicznej poprzez dokonywanie porównań między różnymi ośrodkami miejskimi, ale także perspektywy diachronicznej pozwalającej na uchwycenie zachodzących zmian. Biorąc pod uwagę intensywny rozwój miast, zasadne wydaje się prowadzenie tego typu badań nie rzadziej niż co 5 lat. Na podstawie doświadczenia zdobytego w ramach badań odnoszących się do Rzeszowa można stwierdzić, że perspektywa pięcioletnia pozwala na dostrzeżenie znacznych zmian zachodzących w mieście, które to zmiany mogą mieć również przełożenie na jakość życia (Kotarski i in. 2016: 52–64). Biorąc pod uwagę złożoność i wieloaspektowość problematyki jakości życia, zasadne jest prowadzenie badań ze znacznie większą częstotliwością, nawet co roku. W takiej jednak sytuacji w ramach poszczególnych edycji wskazane byłoby stosowanie różnych kwestionariuszy, z kładzeniem akcentu na nieco inne zagadnienia, ponieważ dynamika większości zmian zachodzących w miastach nie jest na tyle duża, by dało się ją uchwycić po upływie roku od wcześniejszej edycji. Stosowanie różnych kwestionariuszy natomiast stwarza szanse na pozyskanie szczegółowych informacji dotyczących różnych aspektów jakości życia w mieście.

Jedną z najpoważniejszych barier utrudniających prowadzenie cyklicznych badań jest zapewnienie odpowiednich zasobów. Ze względu na doniosłość poznawczą i praktyczną oraz przy zaangażowaniu badaczy o dużym dorobku

naukowym, projekt badawczy mógłby mieć duże szanse uzyskania finansowania ze środków zewnętrznych. Pozyskanie środków zewnętrznych mogłoby być szczególnie istotne w kontekście potrzeby organizacji paneli ekspertów na etapie konceptualizacji i operacjonalizacji problematyki badawczej, a także na potrzeby realizacji pierwszej edycji badania, mającej zarazem charakter pilotażowy. W kontekście zapewnienia cykliczności badań konieczne wydaje się jednak poszukiwanie innych rozwiązań uniezależniających możliwości realizacji projektu od wyników konkursu grantowego oraz ram czasowych otrzymanego grantu.

Alternatywnym rozwiązaniem może być pozyskanie środków na realizację projektu z budżetów miast, których dotyczyłyby badania. Biorąc pod uwagę doniosłość praktyczną projektu, władze miast powinny być zainteresowane partycypowaniem w kosztach jego realizacji. Największą barierą w tym zakresie mogłaby okazać się konieczność podejmowania współpracy odrębnie przez poszczególne ośrodki akademickie z władzami miast, przy czym nie wszystkie miasta taką współpracą muszą być zainteresowane.

Pozostaje także możliwość finansowania badań ze środków własnych uczelni, jednak biorąc pod uwagę relatywnie niewielką ilość posiadanych przez uczelnie środków w porównaniu do skali potrzeb, takie rozwiązanie wydaje się mało realistyczne.

Najbardziej realistycznym rozwiązaniem w kontekście zapewnienia cykliczności jest prowadzenie badań w ramach zajęć przewidzianych w programie studiów na kierunku Socjologia. Standardy kształcenia na kierunku Socjologia określone w załączniku nr 96 do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U.07.164.1166) w przypadku studiów I stopnia przewidywały treści z zakresu przygotowania i realizacji projektu badawczego. Chociaż standardy kształcenia już nie obowiązują, to nabycie przez studentów kompetencji z zakresu przygotowania i realizacji projektu badawczego odgrywa fundamentalną rolę w kształceniu socjologicznym. W tym kontekście ważne jest, by studenci uczyli się realizować projekty badawcze zgodnie ze standardami badań społecznych, by nabywali praktyczne umiejętności realizując badania terenowe. Ze względów technicznych najbardziej optymalnym zakresem terytorialnym takich badań jest miasto będące siedzibą danej szkoły wyższej prowadzącej kształcenie z zakresu socjologii. Taki zakres terytorialny jest zarazem właściwy do podejmowania badań jakości życia w mieście.

Słabą stroną rozwiązania polegającego na realizacji projektu w ramach zajęć jest ryzyko popełniania przez studentów błędów na etapie zbierania danych ze względu na brak posiadanego doświadczenia. Dlatego też wskazane byłoby stosowanie techniki badawczej minimalizującej ryzyko popełniania błędów ankieterskich oraz zapewniającej możliwości skutecznej kontroli. Pod tym względem

zdecydowaną przewagę nad techniką PAPI posiada technika CAPI. Zastosowanie techniki CAPI wiązałoby się jednak z koniecznością poniesienia kosztów na zakup lub wynajem sprzętu komputerowego (tabletów) oraz oprogramowania.

5. Postulat IV. Prowadzenie badań z zastosowaniem reprezentatywnych metod doboru próby

W ramach „Rzeszowskiej diagnozy społecznej” dążono do zapewnienia reprezentatywności próby badawczej, jako operat wykorzystując udostępnione przez Urząd Miasta bazy ewidencji mieszkańców oraz stosując dobór losowy systematyczny z ukrytym podziałem na warstwy. Atutem takiego rozwiązania jest możliwość precyzyjnego kontrolowania struktury próby na etapie realizacji badania. Próba adresowa pozwala również na zwiększenie responsywności ze względu na możliwość wysłania pisma zapowiadającego wizytę ankietera. Chociaż taki operat można uznać prawdopodobnie za najbardziej dokładny spośród dostępnych, to stosowanie go wiąże się jednak z pewnymi trudnościami i niedogodnościami, chociażby ze względu na konieczność przechowywania i przetwarzania danych osobowych. Ponadto, baza ewidencji ludności zawiera wyłącznie dane osób zameldowanych stale lub czasowo. Zatem znajdują się w niej również osoby, które faktycznie nie mieszkają w danym mieście, jednak się nie wymeldowały, a z drugiej strony nie znajdują się w niej osoby niezameldowane, które faktycznie w danym mieście mieszkają. Dlatego warto rozważyć zastosowanie alternatywnych metod doboru próby, takich jak dobór z wykorzystaniem jednostek spisowych GUS (Szreder 2010: 46–48) lub bazę adresową, przy czym możliwe jest jednoczesne wykorzystanie jednostek spisowych oraz baz adresowych poprzez zastosowanie doboru wielostopniowego. Na poziomie wylosowanego adresu (gospodarstwa domowego) możliwe jest zastosowanie doboru pełnego przez przeprowadzenie wywiadu z wszystkimi dostępnymi domownikami, jak to czyni się np. w ramach Diagnozy Społecznej (Czapiński, Panek 2015: 25–26), lub zastosowanie doboru losowego z wykorzystaniem siatki Kisha (Kish 1949). Zauważyć należy, że decyzja na temat sposobu doboru próby nie może być postrzegana jedynie jako kwestia techniczna, lecz jest zarazem związana ze sposobem zdefiniowania mieszkańca miasta. Ponadto, dylematem do rozstrzygnięcia pozostaje, czy jednostką analizy ma być gospodarstwo domowe, co wydaje się szczególnie zasadne w odniesieniu do oceny warunków życia w ramach mikro-ekosystemu mieszkalnego, czy mieszkańcy, co jest zasadne w kontekście kompleksowych badań jakości życia, w szczególności z odniesieniem do komponentu poczucia dobrostanu oraz stylu życia.

6. Postulat V. Zaangażowanie głównych interesariuszy w proces badawczy oraz informowanie ich o wynikach badania

W celu zapewnienia doniosłości praktycznej prowadzonych badań, za niezbędne należy uznać zaangażowanie w proces badawczy głównych interesariuszy zarówno na etapie konceptualizacji oraz operacjonalizacji, o czym wspomniano powyżej, jak też na etapie informowania o wynikach badania. Pod tym względem, oprócz decydentów mających wpływ na warunki życia w mieście, bardzo istotną rolę odgrywają lokalne media, jako umożliwiające zapoznanie się szerokiemu gronu odbiorców z wynikami badań. Oprócz organizacji konferencji prasowych ważne jest opracowywanie na potrzeby mediów notatek prasowych, zredagowanych w sposób ułatwiający dziennikarzom przygotowanie artykułów.

7. Spodziewane rezultaty i efekty

Realizacja przedsięwzięcia powinna przynieść szereg spodziewanych rezultatów i efektów poprzez dostarczenie doniosłych poznawczo wyników umożliwiających opracowywanie licznych publikacji zarówno w odniesieniu do poszczególnych ośrodków miejskich, jak i wspólnych monografii lub artykułów pozwalających na uchwycenie perspektywy porównawczej. Od strony praktycznej badania dostarczałyby użytecznych wyników pozwalających zarządzać miastem z zastosowaniem polityki opartej na dowodach poprzez lepsze jej dostosowywanie do potrzeb mieszkańców, co zarazem wiązałoby się ze zwiększeniem wpływu obywateli na podejmowane decyzje. Prowadzenie wspólnych badań przyczyniałoby się także do integracji środowiska socjologów zajmujących się szeroko rozumianą tematyką jakości życia w mieście. Ważnym spodziewanym efektem może być także kształtowanie wizerunku uczelni jako podmiotu zaangażowanego społecznie poprzez współpracę z otoczeniem, a także wizerunku socjologii i socjologów jako dostarczających wiedzy mającej zastosowanie w praktyce.

Bibliografia

- Babbie E. (2003). *Badania społeczne w praktyce*. PWN, Warszawa.
- Baker F. (2001). *The Basics of Item Response Theory*. ERIC Clearinghouse on Assessment and Evaluation, USA.
- Bedyńska S., Cypryńska M. (2012). *Statystyczny drogowcaz 1. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*. Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa.
- Bierwiazzonek K., Dymnicka M., Kajdanek K., Nawrocki T. (2017). *Miasto, przestrzeń, tożsamość. Studium trzech miast: Gdańsk, Gliwice, Wrocław*. Wydawnictwo Scholar, Warszawa.
- Błaszczuk M., Kłopot S., Pluta J. (2010). *Wrocławska Diagnoza Społeczna. Stare i nowe problemy społeczne wielkiego miasta. Socjologiczne studium konsumpcji na przykładzie Wrocławia*. Scholar, Warszawa.

- Cichocki R., Podemski K. (1999). *Miasto w świadomości swoich mieszkańców*. Wydawnictwo Humaniora, Poznań.
- Czapiński J. (red.) (1998). *Jakość życia Polaków w czasie zmiany społecznej. Raport końcowy z realizacji projektu badawczego „Związek między obiektywnymi i subiektywnymi wskaźnikami jakości życia w okresie transformacji systemowej”*. MISS UW, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2001). *Diagnoza Społeczna 2000. Warunki i jakość życia Polaków oraz ich doświadczenia z reformami systemowymi po 10 latach transformacji*. Wyższa Szkoła Pedagogiczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie – Polskie Towarzystwo Statystyczne, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2004). *Diagnoza Społeczna 2003. Warunki i jakość życia Polaków*. Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2006). *Diagnoza Społeczna 2005. Warunki i jakość życia Polaków*. Vizja Press & IT, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2011). *Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków*. Vizja Press & IT, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T. (red.) (2015). *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*. Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T., Batorski D. (red.) (2007). *Diagnoza Społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*. Vizja Press & IT, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T., Batorski D. (red.) (2009). *Diagnoza Społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*. Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.
- Czapiński J., Panek T., Batorski D. (red.) (2013). *Diagnoza Społeczna 2013. Warunki i jakość życia Polaków*. Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Czekaj K. (2002a). *Gliwice 2001: Kwestie społeczne górnośląskiego miasta u progu XXI wieku*. Agencja Artystyczna „Para”, Katowice.
- Czekaj K. (2002b). *Częstochowa i problemy społeczne jej mieszkańców na przełomie XX i XXI wieku*. Agencja Artystyczna „Para”, Katowice.
- Czekaj K., Niesporek A., Zawartka-Czekaj M. (2006). *Świętochłowice: Kwestia społeczna, polityka społeczna, planowanie społeczne*. Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego, Katowice.
- Czekaj K., Niesporek A., Zawartka-Czekaj M. (2009). *Ruda Śląska: Od problemów społecznych górnośląskiego miasta do polityki miejskiej*. Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego, Katowice.
- Domański H. (1999). *Jednostki niedostępne. Problem wpływu na wyniki badań*, „ASK”, nr 8, s. 67–92.
- Gawlikowska-Hueckel K., Hildebrandt A., Umiński S. (2000). *Jakość życia w miastach-powiatach grodzkich*. IBnGR, Gdańsk.
- Grzeszkiewicz-Radulska K. (2001). *Jednostki niedostępne w sondażach CBOS*, [w:] P. Daniłowicz, Z. Gostkowski (red.), *Sondaże opinii społecznej: samowiedza współczesnych społeczeństw. Analizy i próby technik badawczych w socjologii*, t. X. Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- GUS (2017a). *Bank Danych Lokalnych*, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL> [dostęp 20.12.2017].
- GUS (2017a). *Urban Audit*, <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/badania-regionalne/urban-audit-250/> [dostęp 20.12.2017].
- Jaaskelainen R. (2013). *Think-aloud protocol*, [w:] Y. Gambier, L. van Doorslaer (eds.), *Handbook of translation studies*, Vol. 1. John Benjamins Publishing, Amsterdam–Philadelphia.
- Jadam H., Malikowski M. (1979). *Rzeszowianie o sobie i o swoim mieście. Wybór pamiątek*. Towarzystwo Naukowe, Rzeszów.

- Kish L. (1949). *A Procedure for Objective Respondent Selection within the Household*, "Journal of the American Statistical Association", 44(247), s. 380–387.
- Kłopot S., Błaszczyk M., Pluta J. (2010). *Wrocławska Diagnoza Społeczna. Problemy społeczne w przestrzeni Wrocławia*. Wydawnictwo Scholar, Warszawa.
- Kościołek A. (2004). *Jakość życia w Kielcach w świadomości mieszkańców miasta*. Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego, Kielce.
- Kotarski H., Malicki K. (2013). *Stolica Podkarpacia wczoraj i dziś: Studium socjologiczne społecznych aspektów przemian w Rzeszowie w latach 1989–2009*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Kotarski H., Malicki K., Palak M., Piróg K. (2016). *Rzeszowska diagnoza społeczna 2015*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Lavrakas P. (2008). *Paper-and-Pencil-Interviewing (PAPI)*, [w:] P. Lavrakas (ed.), *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Sage, Los Angeles–London–New Dehli–Singapore–Washington, DC, s. 573–574.
- Malicki K., Piróg K. (2016). *Postawy młodzieży ponadgimnazjalnej wobec przeszłości i historii Polski XX w.* Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
- Malikowski M. (1984). *Więź mieszkańców z miastem. Studium socjologiczne na przykładzie społeczeństwa miasta Rzeszowa*. Towarzystwo Naukowe, Rzeszów.
- Malikowski M. (1989). *Rzeszów – awans i aspiracje. Socjologiczne zwierciadło miasta*.
- Malikowski M. (2007). *Zagrożenia i bezpieczeństwo w mieście Rzeszowie. Zadania – diagnozy – praktyka*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Malikowski M. (2010). *Powstawanie dużego miasta: Drogi i bezdroża socjalistycznej urbanizacji na przykładzie Rzeszowa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Michalska-Żyła A. (2010). *Psychospołeczne więzi mieszkańców z miastem. Studium na przykładzie Łodzi*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Moja Polis (2017), <http://www.mojapolis.pl> [dostęp 20.12.2017].
- Pawson R. (2006). *Evidence-based policy: A realist perspective*. Sage, London.
- Piróg K. (2016). *Jakość i poziom życia*, [w:] W. Dziemianowicz, J. Charkiewicz (red.), *Miasta województwa podkarpackiego – perspektywy rozwoju*. Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, Rzeszów.
- Rokicka E. (red.) (2013). *Jakość życia mieszkańców Łodzi i jej przestrzenne zróżnicowanie*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Rosińska-Bukowska M., Klima E. (2015). *Audyty miejskie – znaczenie dla rozwoju miast Unii Europejskiej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 407, s. 120–131.
- Sadowski A. (2006). *Białystok. Kapitał społeczny mieszkańców miasta*. Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Białystok.
- Siciński A. (red.) (1988). *Style życia w miastach (polskich u progu kryzysu)*. IFiS PAN – Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Someren van M., Barnard Y., Sandberg J. (1994). *The Think Aloud Method. A practical guide to modelling cognitive processes*. Adademic Press, London.
- Starosta P. (red.) (2012). *Zróżnicowanie zasobów kapitału ludzkiego i społecznego w regionie łódzkim*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Sutryk J., Błaszczyk M., Kłopot S., Pluta J., Trojanowski P. (red.) (2010). *Studia nad strategią rozwoju społecznego miasta Wrocławia*. Scholar, Warszawa.
- Szreder M. (2010). *Metody i techniki sondażowych badań opinii*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Trzebiatowski J. (2011). *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych*, „Hygeia Public Health”, 46 (1), s. 25–31.

- Turowski J. (1979). *Środowisko mieszkalne w świadomości ludności miejskiej*. Ossolineum, Wrocław.
- WHO (1998). *Programme on Mental Health. WHOQOL. User manual*.
- Willis G. (2008). *Cognitive Aspects of Survey Methodology (CASM)*, [w:] P. Lavrakas (ed.), *Encyclopedia of Survey Research Methods*. Sage, Los Angeles–London–New Delhi–Singapore –Washington, DC, s. 103–105.
- Wydział Promocji Miasta UMP (2013). *Jakość życia w Poznaniu*. Synergia Agency, Poznań.
- Załącznik nr 96 do Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U.07.164.1166).

Krzysztof Piróg

RESEARCH INTO URBAN QUALITY OF LIFE EXPERIENCE AND POSTULATES

Abstract. The aim of the article is to present recommendations, based on previous experience, and connected with sociological urban studies investigating quality of life. The postulates are related to: the conceptualization and operationalization stage, development and standardization of a research tool, possible resources enabling research to be conducted on a cyclical basis, use of methods to ensure representative sampling, as well as involvement of the main stakeholders in a research process and informing them about the findings. The article also presents expected results and effects of research into urban quality of life.

Key words: quality of life, lifestyle, living conditions, urban sociology, social diagnosis.